

THE LOCAL FESTIVALS AS AN INSTRUMENT FOR THE CULTURAL EXPRESSION OF THE ROMA AND TURKISH ETHNIC COMMUNITY

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria,
kamelia.petkova@gmail.com

Abstract: In recent years, the importance of local festivals as an arena for cultural expression of the representatives of the Roma and Turkish ethnic communities has been growing. As a form of collective celebration, these events have the potential to reproduce forgotten traditions and customs by providing opportunities for the transmission of cultural practices and ideals from one generation to another, creating a bridge between generations (Lee & Arcodia, 2012; Ekman, 1999). According to several authors, some ethnic minorities experience difficulties in expressing their culture in everyday life, which is why their participation during these events is extremely important. The celebratory nature of holidays provides community members with conditions of freedom, connectedness, as their energy makes them feel proud custodians of traditions and customs (Derrett, 2003:51). According to Bakhtin, they are places of hybridization, a powerful mediator of cultural exchange, as they play an essential role in promoting the economic, social and cultural development of the community and the territory in which they take place (Amorim et al., 2019). Stankova and Vasenska (2015) mention the importance of local holidays and/or events to promote the sharing of the cultural identity of the regions, starting from their history and traditions, traditional local dishes and drinks and ending with music and dance as in this process of interaction involves the whole public (organizers, local government, artists, participants and local residents) (Stankova & Vasenska, 2015). Thus, these events contribute to the study of the cultural identity of the community, its ethnic background and local customs (Lee, Lee, & Choi, 2011). The question arises: To what extent can local festivals be seen as an attempt to strengthen the "internal" social and cultural identity of the community by presenting opportunities for communication, for socializing and getting to know the "different"? There are a number of examples, according to which, regardless of the fact that in many settlements, holidays occupy an important place in the daily life of the representatives of the Turkish and Roma communities, there are a number of cases of alienation and division between the representatives of the different ethnic communities during the organization and the conduct of these events. The quantitative and qualitative research carried out within the project "Local Festivals: A Resource of Local Communities to Deal with Crises ", financed by the Fund Research at the Ministry of Education and Science ", financed by the Scientific Research Fund at the Ministry of Education and Culture, will allow to answer the above questions.

Keywords: Local communities, festivals, local holidays, cultural practices.

МЕСТНИТЕ ПРАЗНИЦИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА КУЛТУРНА ИЗЯВА НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА РОМСКАТА И ТУРСКА ЕТНИЧЕСКА ОБЩНОСТ

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН, kamelia.petkova@gmail.com

Резюме: През последните години все повече нараства значимостта на местните празници като арена за културна изява на представителите на ромската и турска етнически общности. Като форма на колективно празнуване, тези събития имат потенциала да възпроизвеждат позабравени традиции и обичаи като осигуряват възможности за предаване на културни практики и идеали от едно поколение на друго, създавайки мост между поколенията (Lee & Arcodia, 2012; Ekman, 1999). Според редица автори, някои етнически малцинства изпитват затруднения да изразят своята култура във всекидневния живот, поради което тяхното участие по време на тези събития има изключително голяма значимост. Празничната природа на празниците предоставя на членовете на общността условия на свобода, свързаност, тъй като тяхната енергия ги кара да се чувстват горди пазители на традиции и обичаи (Derrett, 2003:51). По думите на Бахтин, те са места на хибридизация, мощен посредник на културен обмен, тъй като играят съществена роля за насърчаването на икономическото, социалното и културното развитие на общността и територията, на която се провеждат (Amorim et al., 2019). Станкова и Васенска (2015) споменават значението на местните празници и/или събития за насърчаване споделянето на културната идентичност на регионите, като се започне от тяхната история и традиции, традиционни местни ястия и напитки и се стигне до музиката и танците като в този процес на взаимодействие се включва цялата общественост (организатори, местна власт,

артисти, участници и местни жители) (Stankova & Vasenska, 2015). По този начин, тези събития допринасят за изучаването на културната идентичност на общността, нейния етнически произход и местни обичаи (Lee, Lee, & Choi, 2011). Възниква въпроса: Доколко местните празници могат да бъдат разглеждани като опит за укрепване на „вътрешната“ социална и културна идентичност на общността като представят възможности за комуникация, за общуване и опознаване на „различните“? Налице са редица примери, според които независимо от факта, че в много населени места, празниците заемат съществено място в ежедневието на представителите на турската и ромска общност, налице са редица случаи на отчуждение и разделение. Направеното количествено и качествено проучване в рамките на проект „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от Фонд научни изследвания към МОН ще позволи да даде отговор на посочените по-горе въпроси.

Ключови думи: Локални общности, фестивали, местни празници, културни практики.

1. УВОД

През последните години все повече нараства значимостта на местните празници като арена за културна изява на представителите на ромската и турска етнически общности. Като форма на колективно празнуване тези събития осигуряват възможност на представителите на различни етнически малцинства да предават своята култура и традиции от едно поколение на друго, създавайки мост от по-възрастните към по-младите поколения (Lee & Arcodia, 2012; Ekman, 1999; Saatci & Onsekiz, 2020). Според редица автори във всекидневния живот някои етнически малцинства изпитват затруднения да изразят своята култура и традиции, поради което тяхното участие може да се определи като „представление, включващо драматично представяне на културни символи“, или като „развлечение с участие“ (Manning, 1983: 4). Rokam (2005) по подобен начин подкрепя идеята, че местните празници осигуряват на общността чувство за обща идентичност, като създават усещане за споделена история. С други думи, тези събития функционират като културни посредници, осигурявайки обща платформа където отделните членове споделят взаимно чувство на радост един с друг (Lefebvre & Boure, 2000). Празничната природа на празниците създава условия за свобода, свързаност, тъй като тяхната енергия кара членовете на общността да се чувстват горди пазители на традиции и обичаи (Derrett, 2003:51). По думите на Бахтин, те са места на хибридикация, мощен посредник на културен обмен, тъй като играят съществена роля за насърчаването на икономическото, социалното и културното развитие на общността и територията, на която се провеждат (Amorim et al., 2019). По думите на Бакас, чрез тях социалните връзки в рамките на една общност се укрепват, изгражда се доверие и се формират мрежи за социално сближаване (Bakas et al., 2019; Jihun, 2023). Сходна позиция изразяват и други изследователи, които обръщат специално внимание на значението на местните празници за насърчаване споделянето на културната идентичност на регионите, като се започне от тяхната история и традиции, традиционни местни ястия и напитки и се стигне до музиката и танците като в този процес на взаимодействие се включва цялата общественост (организатори, местна власт, артисти, участници и местни жители) (Stankova & Vasenska, 2015). Тези събития служат като мощни посредници за културен обмен, действайки като концептуални рамки, които оформят възприятията и взаимодействията на хората (Picard, 2016). По този начин, те допринасят за изучаването на културната идентичност на общността, нейния етнически произход и местни обичаи (Lee, Lee, & Choi, 2011). Не е изненадващо, че Kuutma (1998) заявява, че културните фестивали представят изразителни форми на култура, където социалното взаимодействие е инструмент. Тези събития като публична изява могат да позволят на етническите малцинства да възстановят връзките си с родината и културата си чрез споделено изразяване и сътрудничество с членове на същия етнос, което е централно за поддържането на културната идентичност на всеки член. Те също така предоставят възможности за различни културни групи да се подкрепят една друга и да споделят в борбата си като малцинствена група своята култура, традиции и обичаи (Bailey & Oetzel, 2004; Fong, 2004; Lentz, 2001).

2. МЕТОДИ

Настоящия доклад се базира на анализ на резултати от проведени качествено и количествено национално представително проучване, реализирани в рамките на проект на тема: „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от ФНИ на МОН (КП-06-Н45 / 5 от 30.11.2020). Получените резултати са разглеждани през призмата на теорията на заинтересованите страни от гледна точка на активното участие на представителите на ромската и турска етническа общност в организацията и провеждането на тези събития.

3. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Местните празници заемат съществено място в ежедневието на представителите на турската и ромска общност. Освен специфичните за тях празници като Международния ден на ромите, Банго Васил (Василица, Нова година по юлианския календар), Курбан байрам и Рамазан байрам за турците, попадналите в проучването представители на двата етноса споделят, че в техните населени места се организират и други местни празници с различна тематична насоченост: селищни празници (според 58,8% от анкетираните представители на ромската общност и 75,8% от анкетираните представители на турската общност), фолклорни фестивали (според 23,5% от анкетираните представители на ромската общност и 25,3% от анкетираните представители на турската общност), празници свързани с народни традиции, обреди и обичаи и др.

Таблица 1. Тематична насоченост на местните празници, според представителите на ромската и турска общност (в %)

	Лица, самоопределили се като роми	Лица, самоопределили се като турци
Фестивал, свързан с религиозни обреди и обичаи	11,8	26,4
Фестивал, свързан с народни традиции, обреди и обичаи	17,6	42,9
Фолклорен фестивал	23,5	25,3
Музикален фестивал	17,6	25,3
Селищен празник	58,8	75,8
Нов градски фестивал	17,6	14,3

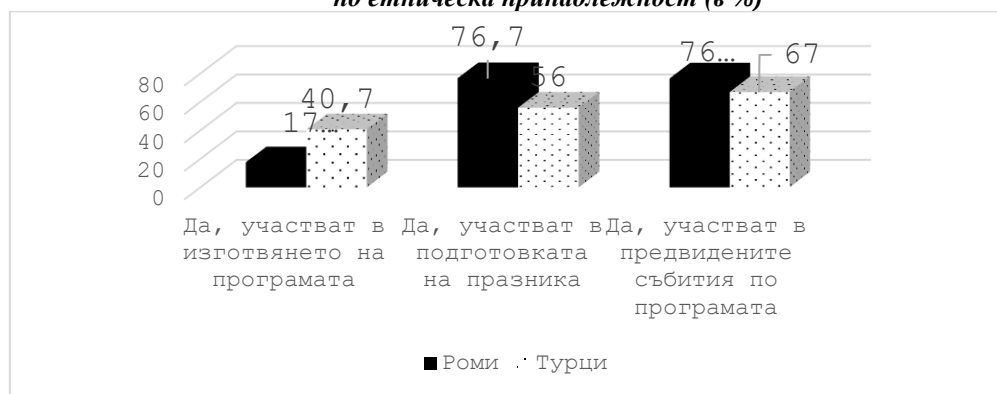
Източник: Петкова, 2023

Налице са известни разлики в отговорите на представителите на двата етноса в зависимост от периодичността на провеждане на тези събития. Ако болшинството от представителите на турската общност (53,8%) отбелязват, че в техните населени места се организират такива събития няколко пъти в годината, то при ромите най-големи са натрупванията на отговори в категорията „веднъж годишно“ (64,7%). Ето и едно конкретно мнение:

„Корените на нашите празници са религиозни. При нас, турците, се взимат много от шаманистките неща. По принцип двата празника: Курбан байрам и Рамазан байрам са строгите наши теологически празници... Ако трябва да кажа за нещо местно, тука, има такова местно, Ямур баба, като „баба“ е баща, а „ямур“ е дъжд. Това е тюрбе, което се намира близо до град Кричим... Въпреки че е по-далече от Кричим, отколкото до Исперихова, обаче се води, че е на Кричим това тюрбе... Известно е, че там се ходи всяка година на 6 май, за да се прави молитва за дъжд. При правенето на молитва за дъжд също се спазват теологическите норми, които са ни оставени от пророка Мохамед. Има си начин, там ходжата, с ритуалното облекло, както ние го наричаме джуббе се обръща на обратно, ръцете не се отварят по този начин, а се държат надолу и т.н. Прави се това всяка година, при нас е като традиция в Кричим... Следващото нещо, което можем да кажем, че за помените... Също това са от традиционна гл. т., защото според района се променя... Някъде са 32 вечер, другаде са 40 вечер, другаде са 57 вечер. Някъде са 50 или 52, това също не са религиозни норми, това също от културата на местното мюсюлманско население“ (представител на турската общност в Пловдив).

Интервюираните лица, самоопределили се като роми и турци споделят, че техният принос в организирането и провеждането на тези събития се изразява предимно в участие в планираните дейности, но не и като организатори.

Фигура 1. Активност на местните жители в планираните дейности и в организацията на празника по етническа принадлежност (в %)

Източник: Източник: Петкова, 2023

Налице са известни разлики в дейностите, които извършват различните представители на двете етнически общности по време на местните празници. Така например, при представителите на турската общност в Пловдив, дейностите, които се осъществяват при провеждането на Рамазана са изключително разнообразни и повечето от тях имат благотворителен характер:

„През Рамазана, за образованието също... за сираците, играчки продавахме, за да събираме средства за сираците... организираме благотворителен базар. На чийто базар децата участват със собственоръчно изработени картички на тематика... на религиозна тематика са. Но за да бъде по-всеобхватно, винаги включваме и родителите, които се включват с приготвяне на храна. На домашна храна. Повечето са сладки неща, ние обичаме сладкото... Това трябва да го подчертая. И по този начин, децата, тъй като и техните родители са мотивирани с това нещо, се обявява по различните места в града, така че идват хората. Но е само благотворителният базар. Заедно с благотворителния базар имаме и деца, които четат стихотворения, други изпълняват песни, които са религиозни, които възхваляват Аллах, възхваляват пророка... След това има кратка програма и по-нататък се преминава към частта, когато е благотворителният пазар. Така се финансира Коранното общество, което е в Кричим“ (мнение на представител на турската етническа общност в Пловдив).

По време на местния празник на село Болярци, ромите се включват в празничната програма като участници предимно в мероприятия с фолклорен характер:

„Пеят ромските деца от селото. Имаме традиция, най-напред излизат малките деца, те пеят. Колят се овце, прави се голям курбан. Не се правят изложби, по-скоро има народно веселие, хората се веселят. На този празник идват много хора от съседните села. Пловдивчани бяха керван всяка година на този празник, за да си колят обредните животни за курбани на този ден. Празника се прави до един параклис. Този параклис се има за лековит. Болни хора ги вкарваме вътре да влизат, то е като гроб направено. Слагат си краката и мислят, че ще оздравеят. Този параклис няма врата, можеш да влизаш когато пожелаеш. Това е турски гроб. Ромските деца активно участват в програмата и с танци. Тук ние нямаме български деца в училището. Всички са роми. Българите ги пращат да учат в Асеновград, не тук. Местните бизнесмени не участват с търговия по време на празника. Абе да ти кажа празника се разделя: На пети май празнуват българите, а на шести май е празника за ромите“ (представител на ромската общност в село Болярци).

Данните от реализираното количествено проучване сочат, че според голяма част от представителите на турската общност, местните празници оказват съществено влияние върху членовете на общността, като спомагат за преодоляване на отчуждението и самотата (78%), създават сътрудничества между местна власт, културни институти и местни граждани (75,8%), създават повече възможности за търговска дейност (73,6%), повишават популярността на населеното място (72,5%) и дават кураж на местните жители за близкото бъдеще (72,5%). Сходна позиция изразяват и анкетирания ромите. За голяма част от тях, местните празници създават повече възможности за търговска дейност (76,5%), спомагат за преодоляване на отчуждението (70,6%), повишават имиджа на населеното място (64,7%). В най-малка степен представителите и на двата етноса отбелязват, че тези събития спомагат за създаването на нови работни места и подпомагат развитието на местната инфраструктура.

Налице е единна позиция и при двата етноса, от гледна точка на това, че празниците способстват за справяне с проблемите на конкретните населени места, като съхраняват традициите (според 60,4% от турците и 47,1%

от ромите), като се развива туристическа дейност (34,1% от турците и 17,6% от ромите) или като съдействат за преодоляване на самотата и отчуждението (според 34,1% от турците и 17,6% от ромите). В най-малка степен, представителите и на двата етноса смятат, че тези събития могат да способстват за възстановяване на селищата от природни бедствия, земетресение или от обезлюдяване.

Специален фокус в проучванията бе също така и получаването на една по-подробна информация относно това доколко пандемията от Ковид променя облика на местните празници и как тези събития могат да въздействат върху живота на местните общности, спомагайки им за преодоляване на последиците от този смъртоносен вирус.

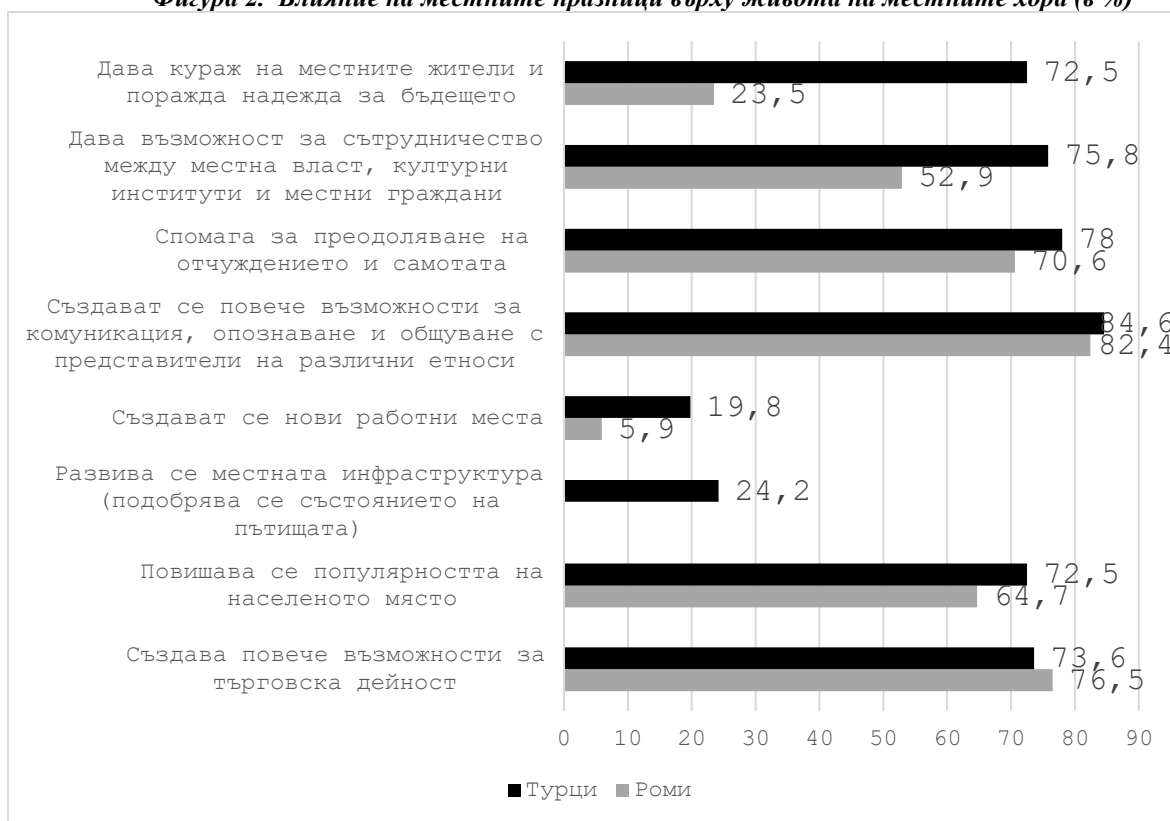
Според участниците във фокус групата с представители на турската общност, пандемията намира отражение върху начина на празнуване:

„Наистина хората не могат да отидат и да се поздравят. Всичко става дистанционно, по телефона, по скайпа, по интернет... Хората не могат да отиват при родителите си и да им целуват ръцете! Бабите, дядовците... Ковид болестта, нали голямо влияние има към всички тези мероприятия, към празниците, нали, към мероприятията има голямо влияние. За нас беше най-трудното, че при нас при намаз... Избягвам думата „молитва“, защото намаз е по-коректната. Защото молитвата е само това, а при намаз имаме и четене на Корана...“ (представител на турската общност в Пловдив).

В хода на проведената дискусия, представител на турската общност споделя, че ситуацията на Ковид засилва стремежа на човек към доброта, към съвършенство, към помощ за ближния:

„Всички празници, за които Ви разказахме, това са наши, религиозни празници, но те са също празници с местно значение, защото те са част от нашата култура, от нашето разбиране за живота и за мястото на човек в него, така както ни е оставено от Всевишния... Ето, например молитвата за дъжд... Също така и религиозния брак... Също така молитвите и намаза в джамии. Всичко, което се прави, е да благодарим на Всевишния, че нас ни е създал... Имам тази богата природа, това като плодове, като зеленчуци, всичко това, което е създал за човека. Големите беди винаги сплотяват хората и ги връщат на основите“ (представител на турската общност в Пловдив).

Фигура 2. Влияние на местните празници върху живота на местните хора (в %)

Източник: Петкова, 2023

Идентично мнение бе изразено и от представителите на ромската общност. Според всички участници във фокус групата с роми от село Болярци, този вирус променя ежедневието на хората, като общуването между ромите и българите в рамките на селото е заменено със самота, страх от заразяване и отчуждение. Ето и някои конкретни мнения по този въпрос:

„Ковида определено, определено много ограничи живота на хората, по всякакви такива норми, нали... Ограничи хората. Да, миналата година не се провеждаше този празник. В другите села около нас се правеха празниците, но в това голямо село не. Кмета не пожела. Вече отчуждението е не само сред нас, но и между нас и българите. Никой не излиза навън и с стои в къщи. Така е по-сигурно“ (представител на ромската общност в село Болярци);

„Този празник не води до сближаване между нас и българите, не се изгражда доверие привързаност между българи и роми тук в това село. Напротив, както казах ние се делим, въпреки, че ние сме повече от тях. Имам много приятели сред българите, но те като цяло се делят от нас. Не, ние не контактуваме. Страх ние и си стоим в махалата. ние сме се изолирали. В момента така сме се изолирали, че дори и не мислим за празници“ (представител на ромската общност в село Болярци).

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, местните празници заемат съществено място в ежедневието на представителите на турската и ромска общност. В повечето случаи, тези събития могат да бъдат разглеждани като опит за укрепване на „вътрешната“ социална и културна идентичност на общността, като представят арена за изява на културни практики и идеали, възпроизвеждайки местни знания за конкретните етнически общности (Ekman, 1999). Според Дъфи (2005) тези празници са места на непрекъснат диалог и преговори в рамките на общностите, тъй като индивиди, както и групи се опитват да дефинират смислени понятия за идентичност. Болшинството от попадналите в проучването лица се включват в тези събития предимно като участници в програмата, а не като организатори или пасивни наблюдатели. Тази тяхна активна позиция е повече от значима, имайки предвид, че празничната природа предоставя на членовете й условия за културно развитие (Derrett, 2003:51). Всяко едно от изброените колективни събития и чествания се базира на споделени общи ценности, културни практики и митологии. Във и чрез тях се „изиграва“ светогледът на едни относително локализиран общности (Стоилова, 2020). Дори и в бъдеще местните празници ще продължат да бъдат чакани и желани от страна на представителите на различните етнически общности, тъй като тяхната енергия ги кара да се чувстват горди пазители на традиции и обичаи. От тази гледна точка може да се твърди, че празниците са с потенциал за общностна мобилизация като предоставят възможност за нейното продължаване от едно поколение на друго. Независимо, че в много населени места все още е налице едно отчуждение и разделение между представителите на различните етнически общности, все пак има и много случаи, при които празниците способстват за създаване на повече възможности за комуникация, за общуване и опознаване на „различните“.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Петкова, К. (2023). Съвременният облик на местните празници през погледа на българите. В: Местните празници: ресурси, традиции, промени. Изд. Орион прес.159-170.
- Стоилова, Е. (2020). Кулинарните фестивали: фестилизация, неолокализъм и гастролокализъм. Seminar, 19(1). <https://seminar-bg.eu/spisani-e-seminar-bg/broy19/item/585-kulinarnite-festivali.html>
- Amorim et al., (2019). Motivation and Tourists Loyalty in performing Arts Festivals: The Mediator role of quality and Satisfaction. Enlightening Tourism. A Pathmaking Journal, Vol. 9, No 2 (2019), pp. 100-136.
- Bailey, C., & Oetzel, J. (2004). Tighten me up: reflecting and maintaining ethnic identity through daily interactions in an African American-owned beauty salon. In M. Fong & R. Chuang (Eds.), Communicating ethnic and cultural identity. USA: Rowman and Littlefield.
- Bakas et al., 2019. The social utility of small-scale art festivals with creative tourism in Portugal.
- Derrett, R. (2003). Making sense of how festivals demonstrate a community's sense of place. Event Management, 8, 49–58.
- Duffy, M. (2005). Performing identity within a multicultural framework. Social & Cultural.
- Lee, IS, Arcodia, C & Lee, TJ (2012). Key characteristics of multicultural festivals: A critical review of the literature', Event Management, vol. 16, no. 1, pp. 93-101.
- Fong, M. (2004). Multiple dimensions of identity. In M. Fong & R. Chuang (Eds.), Communicating ethnic and cultural identity. U.S.A.: Rowman and Littlefield.
- Ekman, A. (1999). The revival of cultural celebrations in regional Sweden: Aspects of tradition and transition. In: Sociologia Ruralis, 39 (3), 280–293.

- Jihun, L. (2023). Meaning and Necessity of Local Community. GyeongGi Cultural Foundation: 2-10.
- Kuutma, K. (1998). Festival as communicative performance and celebration of ethnicity Folklore, 7, 76-8.
- Lee & Arcodia. (2012) Key Characteristics of Multicultural Festivals: A Critical Review of the Literature.
- Lee, IS, Arcodia, C & Lee, TJ. (2012). 'Key characteristics of multicultural festivals: A critical review of the literature',. Event Management, 16 (1), 93-101.
- Lee, J., Lee, C. Choi, Y. (2011). Examining the role of emotional and functional values in festival evaluation. Journal of Travel Research, Vol. 50, No 6, 2011, 685-696.
- Lentz, C. (2001). Local culture in the national arena: The politics of cultural festivals in Ghana. African Studies Review, 44(3), 47-72.
- Lefebvre, A. & Boure. R. (2000). La médiation culturelle du territoire : l'exemple de trois festivals en milieu rural. Sud Oest. European. 49-56.
- Manning, F. (1983). The celebration of society: Perspectives on contemporary cultural performance. Bowling Green, OH: Bowling Green University Popular Press.
- Picard, D. (2016) The Festive Frame: Festivals as Mediators for Social Change. Ethnos Journal of Anthropology.
- Rikam, N. (2005). Emerging religious identities of Arunachal Pradesh: A study of Nyishi. Mittal Publication; First Edition.
- Saatci. G. & Onsekiz, Ç. (2020). The role of local festivals from the brochure layout perspectives in creating a destination image: a content analysis research. Journal of Yasar University, 15 (57), 24-37.
- Stankova. M & Vassenska I. (2015). Raising cultural awareness of local traditions through festival tourism. Tourism & Management Studies, 11(1) (2015) 120-127.